

ALBERT ROSSICH, *L'obra de Francesc Vicent Garcia i l'Acadèmia de Bones Lletres*, Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, 2022, 130 pp., DL: B-2934-2022

Durant l'any 2023 es celebrarà a Catalunya l'Any Rector de Vallfogona, per recordar els 400 anys de la seua mort, el 1623, a Vallfogona de Riucorb. Francesc Vicent Garcia i Ferrandis va nàixer a Saragossa el 1579, però que sempre es va considerar de Tortosa —on es va traslladar sent molt menut. A més, que va desenvolupar tota la seua activitat literària a Catalunya, tot i que va estar en contacte fins i tot amb els poetes de la cort de Madrid —o així es plasma en algunes referències que ens han arribat. Sembla que, per motius de la seua activitat eclesiàstica, també va estar en relació amb València. Malgrat tot i això i l'èxit de la seua poesia fins a la renaixença —va ser considerat un model a imitar entre els poetes del principat de Catalunya—, la seua trajectòria té un paral·lel —més o menys aproximat— a València, amb la figura del també clergue Pere Jacint Morlà (mort al voltant de 1656). Tots dos —cadascú en el seu àmbit geogràfic— podrien ser considerats els dos primers poetes que aplicaren l'estètica del barroc a la seua obra i, a més, la seua fama en vida va ser ben considerable. Si de Garcia la fama es va plasmar amb imitacions de la seua obra, atribucions de versos a la seua ploma, edicions dels seus poemes i invenció d'episodis amb la finalitat de fer-lo protagonista d'acudits i astúcies relacionades amb la imatge del clergue espavilat i agut, a Morlà se'l va considerar l'ànima de qualsevol certamen poètic del seu temps i els poetes que el coneixien invocaven la seua musa, quan volien escriure papers enginyosos. Però a partir d'un determinat moment, la seua fama es va extingir.

La figura del rector de Vallfogona encara és, ara com ara, bastant desconeguda: no sols en terres valencianes o balears, sinó també a Catalunya. Sobre ell han pesat els prejudicis de quasi dos segles d'estudiosos i d'erudits, a més d'alguna prohibició de la Inquisició, que el condemnava a desaparèixer. A més de la persistent etiqueta de *Decadència* que encara —malgrat els esforços d'alguns— pesa sobre tot el període barroc, al qual pertany Vicent Garcia.

Si el rector de Vallfogona perviu ara entre nosaltres, si ha estat rescatat de l'oblit d'ençà les darreres dècades del segle passat, això podem agrair-ho a Albert Rossich, catedràtic de la Universitat de Girona, el qual va portar endavant la seua tesi doctoral sobre Garcia (1984) i, a partir d'aquell moment —si no abans i tot—, ha realitzat un bon grapat d'estudis sobre la figura i l'obra del capellà que va encarnar l'estètica barroca a Catalunya.

Un d'aquests treballs és el que ara comentem i que ha constituït el seu discurs d'ingrés a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, el 10 de febrer de 2022, i que, si bé s'ha centrat en la relació entre l'obra de Vallfogona i la institució barcelonina esmentada, el ben cert és que conté moltes més dades per entendre la trajectòria de la poesia de Vicent Garcia d'ençà els primers anys del XVIII, dates, a més, en què l'Acadèmia de Bones Lletres es va constituir, tot heretant una iniciativa anterior —l'Acadèmia dels Desconfiats— i tenint com una de les seues prioritats inicials la publicació de l'obra del poeta.

Albert Rossich, erudit i bibliòfil, amb aquest recorregut per la relació entre l'obra de Vicent Garcia i l'Acadèmia de Bones Lletres, ens mostra l'esdevenir de les diferents edicions que han aparegut sota l'auspici de la institució, sempre —o quasi— preocupada per mantenir viu el record del poeta i, alhora, considerant-lo un paradigma de la poesia catalana per a les generacions que el següen. Això, fins que tot va canviar.

Rossich comença, doncs, fent-nos veure la importància que en la primitiva Acadèmia dels Desconfiats —nucli, com hem dit, de la RABLB— va tenir la idea de donar forma a una edició *completa* de les obres del rector. A l'apartat *L'Acadèmia Desconfiada i l'edició princeps de Vicent Garcia* (p. 10-23), Rossich ens mostra com aquella primera edició es va materialitzar ja el 1703, a cura de Manuel de Vega i de Joaquim Vives i Ximénez, els quals sembla que, com afirma Rossich «no es varen equivocar gaire en el destriament d'obres autèntiques i espúries, i els hem d'agrair que deixessin de banda els excessius escrúpols morals que van manifestar bona part dels erudits posteriors» (p. 17). El fet és que la llibertat amb què parlava Vallfogona del sexe i d'altres qüestions, en el seu temps, molestava a la Inquisició repressora que, si ve va tolerar aquella edició —amb mots censurats pels editors, però—, es va oposar i va prohibir

a la fi del XVIII la lectura d'aquells versos. Cosa que va propiciar que l'enginy local acabàs per fer una nova edició que, tot i el peu d'impremta del 1700, ara sabem que en realitat cal datar-la al voltant del 1780.

A aquella repressió inquisitorial sobre els versos del rector de Vallfogona dedica Rossich l'apartat *Prohibició de les obres de Garcia* (p. 23-30), i com això va provocar una edició amb datació fictícia i els problemes que això ha comportat en la historiografia que se n'ha ocupat.

Una tercera secció del treball de Rossich, *La preparació d'una nova edició des de l'Acadèmia de Bones Lletres* (p. 30-40), es destina a analitzar els nous treballs portats a termini ja a començaments del segle XIX, per tal de donar a llum una edició nova de l'obra de Vallfogona. A banda d'explicar-nos els entrebancs que s'hagueren de salvar —alguns, fins i tot, des de dins de la mateixa institució—, el capítol conté la «rèplica abrandaada» —com la qualifica l'autor— feta per Cir Valls, el 1818, i que es reproduceix completa per tal com conté no solament la valoració positiva de l'obra vallfogonesca, sinó, també, perquè és «una defensa de la llengua i la literatura catalanes» (p. 33). El text de Valls és, però, en castellà, cosa que demostra fins a quin punt, en aquell moment, l'ús de la llengua pròpia en determinats àmbits es veia relegat a la preferència per la llengua veïna, cosa que no només passava a Barcelona, sinó també a València o a Palma. El que igualment remarca Rossich és que entre el 1804 i el 1816 hi hagué diferents intents per publicar de nou les obres de Garcia. Però no seria fins uns anys després, que la iniciativa arribaria a rams de beneir.

És ja a l'apartat que porta per títol *Les dues edicions de 1820 i noves prohibicions* (p. 41-51) on Albert Rossich s'endinsa en l'explicació d'aquelles dues noves publicacions que varen aparèixer en el mateix any, a conseqüència de la desaparició de la Inquisició espanyola i la instauració del règim liberal que duraria tres anys. Amb l'afegit que la intrahistòria d'aquestes dues edicions conté una sèrie de dades ben interessants que extracta Rossich. Entre d'altres, que l'edició feta pel llibreter Rubió —avantpassat dels Rubió erudits que tant treballarien per la nostra història literària i un dels quals també faria una edició de Vallfogona— reproduïa la falsament datada el 1700; o que l'altra, estampada per Josep Torner, vincularia Garcia amb el liberalisme del moment i

que, per això mateix, i per la reinstauració del Sant Ofici, passaria per quatre «estadis» —com els qualifica Rossich—, que mostren els diferents graus d'intervenció *editorial* sobre la versió primigènia, amb l'objectiu d'adaptar-se a les exigències de la censura: «Les oscil·lacions en la valoració moral de l'obra de Garcia, l'alternança entre permissivitat i prohibició obligava els comentaristes a fer equilibris en els judicis sobre la poesia del Rector de Vallfogona» (p. 51).

L'edició de Josep Maria de Grau i Joaquim Rubió i Ors (p. 53-63) constitueix el següent capítol del treball de Rossich i mostra com en aquesta nova edició del 1840 —la Inquisició va ser abolida definitivament pel juliol del 1834—, Rubió i Ors —fill de l'impressor Rubió citat més amunt— i Josep M. de Grau varen curar de «l'edició més completa de totes les que han aparegut» (p. 53). Rossich, ara, fa evidents les característiques d'aquella edició i com els editors varen obrar, restituint fragments eliminats en edicions anteriors o incorporant noves composicions atribuïdes —no sempre encertadament— al poeta barroc, en el *Suplement* que publicaren poc després. A més, novament Rossich s'endinsa en la intel·lecció de la microhistòria d'aquella edició, la seua relació amb les fonts que varen ser usades —o no— en la seua composició i, sempre, sense perdre de vista la relació de tot plegat respecte a la RABLB. Una altra virtut que cal atribuir a aquella publicació promoguda per Rubió i de Grau és que «amb l'accés renovat a les premses, es renovava el prestigi de Vicent Garcia, i destacats acadèmics reivindicaven la necessitat de retre-li homenatge» (p. 60). I si l'any 1857 Víctor Balaguer es queixava de l'oblit de Garcia, poc abans de la restauració dels Jocs Florals de Barcelona, el 1859, Salvador Mestres, el reivindicava. Etc.

Com assenyala Rossich, el prestigi de Garcia a mitjans del XIX era «indiscutible» (p. 61). Això va fer que un bon grapat d'edicions de Vallfogona eixissen de diferents tallers barcelonins (pp. 63-68), amb característiques més o menys remarcables, però que, òbviament, posen de relleu la popularitat que gaudia del poeta barroc. Tanmateix, a partir d'un determinat moment es produeix el que Rossich anomena *L'anatema contra Garcia*, títol, alhora, del nou apartat (p. 63-77), on, a més de fer una ullada a les edicions suara esmentades, s'analitza magistralment com va anar canviant la sensibilitat envers la poesia de

Garcia. Mentre el sector més popular de la cultura s'apropiava del llegat del poeta barroc —amb edicions que ja no eren *controlades* pels acadèmics—, els membres de la RABLB començaren a renegar de l'obra del rector de Vallfogona: començaren a retraure-li la seua excessiva castellanització lingüística i, especialment, la procacitat, l'escatologia o l'erotisme i la pornografia presents en els seus versos. En paraules de Rossich, «es produeix el divorci entre l'acadèmia (en sentit ampli: la universitat, els intel·lectuals, els integrants d'aquesta Acadèmia de Bones Lletres) i els que continuaran defensant la vigència de Vicent Garcia» (p. 69). I tot seguit fa una anàlisi de les declaracions de Milà i Fontanals, Antoni de Bofarull, Rubió i Ors —que ara renega de la seua edició anterior de l'obra de Garcia—, Marià Aguiló, Verdaguer i d'altres —sens dubte influenciats per la moral vuit-centista que s'imposava i que renegava en públic del sexe, afegiríem—, i arriba fins a la primera part del XX, on tant Molas com Riquer oscil·len en les seues valoracions sobre Garcia —i en algun cas evolucionaran. Sempre, però, amb un major pes de la part *negativa* que creuen veure alguns i que relegaven l'interés pel rector de Vallfogona a un lloc ben remot. S'havia consolidat, així, el rebuig sistemàtic per l'obra del millor poeta barroc en la nostra llengua, per prejudicis morals i per prejudicis lingüístics vinculats a opcions polítiques.

Finalment, Rossich tanca el seu discurs amb un breu apartat que porta per títol *Un nou plantejament* (p. 77-79) i que fa un repàs a les aportacions que han fet alguns membres numeraris i corresponents de la RABLB en els darrers anys —Molas, Grilli, Gimferrer, Duran i d'altres— que s'han mirat la poesia de Garcia des d'una òptica ben diferent.

El treball de Rossich acaba anunciant la publicació del primer volum de l'edició crítica de la poesia del rector de Vallfogona, a cura de l'autor d'aquest discurs. Un treball al qual ha dedicat dècades —afegim nosaltres— i que estem segurs que serà no sols acuradíssim —com tots el que fa Rossich—, sinó que esdevindrà un bon model per acarar-nos a altres poetes del període —de l'edat moderna, en conjunt— que encara demanen la nostra atenció.

El treball de Rossich és impagable, certament, i es tanca amb un apartat que conté la *Bibliografia citada* (p. 80-90) i una *Relació de composicions*

atribuïdes a Francesc Vicent Garcia (p. 91-100) on es col·leccionen els primers versos de les obres autèntiques (166), obres d'atribució dubtosa (14), obres relacionades amb composicions de Garcia (3), falses atribucions impreses (71), d'un total de 255 obres reportades.

El discurs d'ingrés a la RABLB de Rossich, és una bona prova del seu treball sobre Garcia i ara només ens resta saludar efusivament l'aparició de la seua imminent edició crítica. I, finalment, indicar que al volum ara comentat s'inclou el *Discurs de contestació*, a càrrec del també acadèmic Manuel Jorba (p. 101-128), que conté una breu ressenya de la trajectòria de Rossich i el seu currículum bibliogràfic més remarcable.

Un treball i l'altre sempre han estat preceptius, en aquesta mena d'actes que són tradició acadèmica i que cal aplaudir pel que signifiquen d'avanç en els coneixements dels membres d'aquestes institucions i perquè, al remat, són una forma de transferir el seu treball al conjunt de la societat. Una activitat que no hem vist en algunes altres acadèmies —incomprensiblement.

VICENT JOSEP ESCARTÍ
Universitat de València - IIFV